

Ks. JANUSZ MARIAŃSKI, *Osoba ludzka w społeczeństwie. Z nauczania społeczno-moralnego Jana Pawła II*, Lublin: Akademia Nauk Społecznych i Medycznych w Lublinie, Akademia Nauk Stosowanych 2023, ss. 450.

DOI: <https://doi.org/10.18290/rped24161.10>

Nakładem Akademii Nauk Społecznych i Medycznych w Lublinie, Akademii Nauk Stosowanych ukazała się najnowsza publikacja ks. prof. dr. hab. Janusza Mariańskiego pt. *Osoba ludzka w społeczeństwie. Z nauczania społeczno-moralnego Jana Pawła II*.

Autor recenzowanej monografii odkrywa na nowo i odczytuje przesłanie Jana Pawła II o godności osoby działającej w społeczeństwie. Pracą tą wpisuje się w dyskurs prowadzony wcześniej przez innych badaczy różnych aspektów myśli Karola Wojtyły – Jana Pawła II, m.in. Jerzego Gałkowskiego, Zofii Zdybickiej, Andrzeja Szostka, Alfreda M. Wierzbickiego. Janusz Mariański, podejmując tematykę godności osoby ludzkiej, przyjmuje personalistyczną perspektywę, zgodnie z którą uznaje człowieka za istotę społeczną. Oznacza to, że człowiek jakkolwiek w aspekcie istnienia jest bytem wykończonym, samodzielnym i doskonałym, w aspekcie działania jest z natury dynamiczny, zdolny do rozwoju i doskonalenia się, do stawania się pełnowartościową osobowością, co nie może jednak dokonywać się bez udziału innych osób. Należy podkreślić, że człowiek jest wyposażony w zdolności i potrzeby oraz otwarty na innych ludzi. Bez funkcjonowania w społeczeństwie nie mógłby więc zaistnieć, rozwinąć się, zrealizować swoich celów i zadań życiowych ani osiągnąć szczęścia doczesnego i wiecznego.

Zagadnieniem kluczowym w recenzowanej publikacji autor uczynił pojęcie godności osoby ludzkiej, a samego człowieka przedstawił nadając mu priorytetowy charakter w życiu społecznym. Znajduje to odzwierciedlenie w strukturze monografii. Składa się ona z trzynastu rozdziałów, dopełniona jest wstępem, zakończeniem, bogatą bibliografią. W publikacji znajdziemy również przedmowę autorstwa Cypriana Rogowskiego oraz posłowie napisane przez Marka Rembierza.

W rozdziale I – *Godność ludzka w nauczaniu społeczno-moralnym papieża Jana Pawła II* – zostało syntetycznie omówione pojęcie godności osoby ludzkiej. Godność jest wewnętrzną, wrodzoną i naturalną właściwością człowieka.

Społeczeństwo i historia nie nadają godności człowiekowi, ale mają obowiązek jej poszanowania i chronienia. Wszyscy ludzie, mając tę samą naturę i to samo pochodzenie, cieszą się równą godnością. Zagadnienia te były myślą przewodnią nauczania społecznego papieża Jana Pawła II, który przeciwstawiał się uzależnianiu godności osoby ludzkiej i praw człowieka od jakichkolwiek uwarunkowań politycznych, społecznych, gospodarczych czy kulturowych.

W rozdziale II – *Godność osoby i życie ludzkie w nauczaniu społeczno-moralnym Jana Pawła II* – myśl powyższa jest kontynuowana, ze szczególnym zaakcentowaniem znaczenia godności ludzkiej w nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego oraz jej roli w życiu ludzkim w świetle nauczania społeczno-moralnego Jana Pawła II. Autor recenzowanej monografii podkreśla, iż w nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego wskazuje się na wielką godność osoby ludzkiej, a ponadto zwraca uwagę czytelnika także na rozmaite przejawy jej naruszania. Jednocześnie podkreśla, iż chrześcijański wymiar rozumienia człowieka ma na celu przeciwstawianie się wszelkim opcjom podważającym godność osoby ludzkiej.

Rozdział III – *Godność pracy i człowieka pracującego* – zawiera omówienie koncepcji Jana Pawła II odnoszącej się do podkreślania integralności wszystkich praw osobowych i politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych człowieka. Takie ujęcie pozwala zrozumieć dlaczego papież uznaje grupę praw społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem prawa do pracy i posiadania odpowiednich środków do życia, za prawa człowieka, a nie jałmużnę państwową. Nauczanie społeczne Kościoła, w świetle zasady godności osoby ludzkiej, wyjaśnia naturę i cele wszystkich społeczności. Odnosząc te wskazania do płaszczyzny ekonomicznej, można powiedzieć, że godność osoby ludzkiej domaga się takiego ustalenia gospodarczego porządku instytucjonalnego, by jego celem zawsze był człowiek.

W rozdziale IV – *Godność rodziny w nauczaniu społeczno-moralnym Jana Pawła II* – Mariański docenia misję Kościoła katolickiego promującego wartość małżeństwa i rodziny. Analizuje jego rolę w promowaniu świętości małżeństwa i rodziny oraz proponowaniu środków zaradczych wobec kryzysu rodziny współczesnej. Wychodzi z założenia, że silna rodzina wzmacnia spójność społeczeństwa, jest także elementem konstytutywnym dla wspólnoty parafialnej, Polski i całego Kościoła.

W rozdziale V – *Wolność jako wartość osobliwa w nauczaniu społecznym Kościoła katolickiego* – autor publikacji podkreśla, iż Jan Paweł II poświęcał wiele uwagi zagadnieniu wolności w związku z odpowiedzialnością człowieka za jego postępowanie. Bardzo mocno podkreślał, że wolność zakorzeniona jest

w prawdzie o człowieku i ukierunkowana ku wspólnotcie. Istnieje obiektywna prawda Boża zawarta w Objawieniu i nauczaniu Kościoła. Prawdziwa wolność człowieka polega na dostosowaniu swoich decyzji do wymagań tej prawdy. Ile razy człowiek podejmuje jakieś działania wbrew prawdzie, chociaż wydaje mu się, że jest wolny, zawsze pomniejsza swoją godność i wyłącza się ze wspólnoty.

Rozdział VI – *Jan Paweł II o zagrożeniach godności osoby ludzkiej* – ponownie bardzo wyraźnie nawiązuje do godności osoby ludzkiej, koncentrując się przede wszystkim na działaniach ją naruszających, tj. na działaniach nagannych moralnie. Ksiądz Janusz Mariański dostrzega fakt, iż społeczeństwa o najwyższej cywilizacji technicznej stoją wobec poważnego kryzysu człowieka, co wyraża się w braku zaufania do własnego człowieczeństwa, do samego sensu bycia człowiekiem. Cywilizacja i kultura współczesna starają się narzucić człowiekowi wiele pozornych imperatywów uzasadnianych prawem rozwoju i postępu oraz relatywizacji świata wartości.

W rozdziale VII – *Praca ludzka jako wartość moralna* – autor publikacji analizuje rolę katolickiej nauki społecznej jako przestrzeni, która próbuje wywazać różne aspekty pracy, akcentując przede wszystkim jej podmiotowy, osobowy wymiar, a to wszystko na tle głębokich przemian ekonomicznych i społecznych, jakie zachodzą w naszych czasach, w starciu idei konserwatywnych, liberalnych i socjalistycznych.

Rozdział VIII – *Godność ludzka a życie polityczne w narracji społecznej* – stanowi m.in. promocję osoby ludzkiej opartej z jednej strony na religijnym odwołaniu się do rzeczywistości *imago Dei* człowieka i jego powołania do wolności, z drugiej zaś na zaakcentowaniu autonomii osoby, która sama w sobie jest celem i wartością wewnętrzną, powinna być respektowana w życiu indywidualnym i społecznym oraz obecna w dyskursie publicznym.

W rozdziale IX – *Media w ocenie społecznego nauczania Kościoła katolickiego* – autor monografii postuluje o wykorzystywanie współczesnych mediów do ukazywania ludziom prawd i wartości umacniających ludzką godność. W naszej epoce potrzebne jest aktywne i twórcze wykorzystanie środków masowego przekazu przez Kościół głównie w celu głoszenia zbawczej prawdy Ewangelii wszystkim ludziom.

Rozdział X – *Ekospołeczne nauczanie Jana Pawła II* – zawiera bardzo aktualne przesłanie dotyczące kryzysu ekologicznego. W swoim nauczaniu społecznym Kościół podkreśla, że tego niepokojącego zjawiska nie można sprowadzić tylko do wymiarów ekonomicznych i politycznych. Ma ono także bardzo ważne odniesienia do natury moralnej człowieka, a jednym z ważnych źródeł

niepokojącej degradacji środowiska naturalnego jest dogłębny kryzys wartości współczesnego świata.

W rozdziale XI – *Sens życia w nauczaniu społecznym Jana Pawła II* – odnajdujemy drogi wyjścia z kryzysu sensu życia kreślone przez papieża. Wskazywał on na konieczność odchodzenia od wartości utylitarnych i hedonistycznych, możliwość przekraczania wymiarów materialnych i otwieranie się na wartości duchowe i religijne.

Przesłanie rozdziału XII – *Religijność Europy w ujęciu Jana Pawła II* – niesie nadzieję, że mimo postępującej sekularyzacji współczesnej Europy, dokonującej się zmiany poglądów filozoficznych i antropologicznych, można dostrzec wiele oznak ożywionej wiary. Mariański docenia, że ludzie odnajdują nowe, często wspólnotowe, formy doświadczenia religijnego.

W ostatnim, XIII rozdziale – „*Fides et ratio*” a nauki społeczne – autor monografii odkrywa elementy optymizmu i wiary w zdolności ludzkiego rozumu na podstawie encykliki Jana Pawła II *Fides et ratio*. W tej części pracy znajdujemy nadzieję ujętą w kategoriach wiary i rozumu. Współczesny człowiek ma możliwości, by ochronić wiarę w obiektywną prawdę i dobro, piękno i sens.

Publikacja ks. Janusza Mariańskiego jest obszerna, ale jej objętość nie przytłacza. Jest pełnym opracowaniem odnoszącym się do kondycji współczesnego człowieka w przestrzeni zmieniającego się społeczeństwa. W kontrze do upowszechniających się tendencji indywidualizacji autor analizuje osobę ludzką w społeczności posadowionej na jednej z podstawowych kategorii w etyce, tj. pojęciu godności. Odkrywając najważniejsze wartości życia społecznego, czytelnik ma szansę odkryć samego siebie w otaczającym świecie.

Polecając omawianą książkę uwadze czytelników, wyrażam przekonanie, że stanowi ona pracę niezmiernie ważną dla przypomnienia ogromnej roli Jana Pawła II, jaką odegrał w przemianach politycznych, kulturotwórczych i etycznych społeczeństwa. Nawiązanie autora do przesłania papieża dotyczącego osoby ludzkiej i lokowania jej w centrum życia społecznego, aktualne jest również w świecie zglobalizowanym, w którym panuje nie tylko wolny rynek, lecz także globalna solidarność.

Dr Magdalena Łuka

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

e-mail: magdalenaluka@kul.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4357-6790>